Faculty of Letters Journal of Social Sciences

| cujos.cumhuriyet.edu.tr | Founded: 1982 Available online, ISSN: 1305-5143 Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Euphemistic Words in Van Province Dialects

Engin Gökçür[1,a,*]

[1] *Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Education, Turkish and Socail Sciences Education Department, Van, Türkiye*
**Corresponding author*

Research Article

History

Received: 16/09/2025
Accepted: 04/11/2025

ABSTRACT

Toplumda korku, tiksinme ve utanmaya sebebiyet veren birtakım kavramların etik değerler ve dinsel inanışlar dolayısıyla dile getirilmemesi, toplumsal yasaklamalar olarak görülmesine tabu adı verilir. Toplumsal yasaklamalara neden olan ve tabu olarak görülen sözcüklerin toplumca hoş karşılanan ve aynı anlamı ifade edebilecek daha güzel ve etkili sözlerle kötü anlamının etkisini azaltan sözcüklere ise örtmece adı verilir. "Van İli Ağızlarında Örtmece Sözcükler" adı altında hazırlanan bu makalede Van ili ağızları üzerine yapılan halk bilim çalışmaları ve dil incelemeleri taranmış bu çalışmalarda örtmeceler ile ilgili söz varlıklarının incelenmediği tespit edilmiştir. Bu makalede Van ili ağızları üzerine yapılan dil çalışmaları ile Van ili kültür değerleri üzerine yapılan bilimsel çalışmalardaki örtmeceler ile ilgili söz varlıkları derlenip incelenmiştir. Söz konusu çalışmalarda tespit edilen örtmece sözcükler konularına göre 9 başlık altında incelenmiştir: 1. Ölme, Ölüm, Ölü Kavramları ile İlgili Örtmece Sözcükler. 2. Hastalıklar ile İlgili Örtmece Sözcükler. 3. Dinî Konulara ve Olağanüstü Güçlere İlişkin Örtmece Sözcükler. 4. Gebelik, Adet Olma, Doğum, Doğurma, Düşük vb. Kavramlar İle İlgili Örtmece Sözcükler. 5. Cinsellik Konuları, Cinsel Organlar ile İlgili Örtmece Sözcükler. 6. Boşaltım ile İlgili Örtmece Sözcükler. 7. Evlenme ve Evlilik Dışı İlişkiler ile İlgili Örtmece Sözcükler. 8. Hayvan Adları ile İlgili Örtmece Sözcükler. 9. Zihinsel ve Bedensel Kusurlara İlişkin Örtmece Sözcükler. Sözcükler hangi kaynaktan ve kişiden alınmışsa söz konusu eserin ya da kaynak kişinin adının ve soyadının baş harfleri köşeli parantez içinde belirtilmiştir. Ayrıca sözcükler hangi derleme bölgesinden tespit edilmişse derleme bölgesine uygun kısaltma yapılmıştır.

***Anahtar Kelimeler**:* Van İli Ağızları, tabu, örtmece, söz varlığı

Van İli Ağızlarında Örtmece Sözcükler

ÖZ

Taboos are the refusal to utter certain concepts that cause fear, disgust, and shame in society due to ethical values and religious beliefs, and are seen as social prohibitions. Euphemisms are words that mitigate the negative connotations of words considered taboo and that are socially tolerated and convey the same meaning with more beautiful and effective words. This article, titled "Euphemistic Words in Van Province Dialects," examines folkloric studies and linguistic studies on Van Province dialects, and it has been determined that these studies have not examined the vocabulary associated with euphemisms. This article compiles and analyzes euphemistic vocabulary from linguistic studies on Van dialects and scientific studies on Van's cultural heritage. The euphemistic words identified in these studies are examined under nine headings, based on their subject matter: 1. Euphemisms Related to Concepts of Dying, Death, and the Dead. 2. Euphemisms Related to Illnesses. 3. Euphemisms Related to Religious Topics and Supernatural Powers. 4. Euphemisms Related to Concepts Such as Pregnancy, Menstruation, Birth, Childbirth, Miscarriage, etc. 5. Euphemisms Related to Sexuality and Genital Organs. 6. Euphemisms Related to Excretion. 7. Euphemisms Related to Marriage and Extramarital Relations. 8. Euphemisms Related to Animal Names. 9. Euphemisms Related to Mental and Physical Defects. The initials of the source and person from which the words were taken are indicated in square brackets. In addition, the words have been abbreviated appropriately for the source region from which the words were identified.

Keywords: Van Province Dialects, taboo, euphemism, vocabulary

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

[a] *engingokcur@yyu.edu.tr* *0000-0002-8403-4763*

How to Cite: Göçür E (2025) Euphemistic Words in Van Province Dialects, *CUJOSS*, 49(3): 255-265

Giriş

Tabu ve Örtmece Kavramları Üzerine

Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Türkçe Sözlükte tabu kavramı "Kutsal sayılan bazı insanlara, hayvanlara, nesnelere dokunulmasını, kullanılmasını yasaklayan, aksi yapıldığında zararı dokunacağı düşünülen dinî inanç" şeklinde tanımlanır (Türkçe Sözlük, 2011:2239). S. Freud'a göre tabu İnsanlığın yazılmamış en eski yasası olarak yasaklarla ortaya çıkan, bu yasakların ihlâli ile aynı ceza sistemlerini doğuran, bu içerikle yasağın türünü, yasağın çiğnenmesi sonucu kutsallığı ya da kirliliği anlatır" şeklinde tanımlanır (Freud, 2002:219). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere etik değerlere ve dinsel inanışlara ilişkin kavramların birtakım nedenlerle baskılanması sonucunda oluşan toplumsal yasaklamalara tabu adı verilir.

Tabular iptidaî toplumlarda insanoğlunun anlayamadığı, algılayamadığı olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu tabii bir tepki ya da korktuğu, çekindiği varlıklardan uzak durma eğilimi neticesinde ortaya çıkmıştır. Nitekim Güngör, ilkel toplumlarda tabuya ilişkin yasakların çoğunlukla bir cisme ya da bedene dokunmaya yönelik eylemler neticesinde oluştuğunu belirtir. Sonraki süreçte temas etmek, ilişki kurmak, tabu sayılan varlığın/kavramın adını anmak, varlığını düşünmeye yönelik zihinsel eylemler için de bu kavramların kullanıldığı görülür (Güngör 2006:72).

Temel beden ihtiyaçları, dinî konular, cinsellik, ırkçılık ve hastalıklar ile ilgili kavramlar bazı toplumlarda tabu olarak karşılanırken aynı kavramların farklı toplumlarda tabu olarak görülmediği, dile getirilmesinin bir sorun teşkil etmediği görülmektedir.

ευφημισμός 'euphemismus' sözcüğü Antik Yunanca kökenli 'eupme' < eu "iyi, güzel" ve pheme "konuşma, söz" sözcüklerinin birleşmesi neticesinde oluşmuştur. Bu sözcük Fransızcada "euphémisme', İngilizcede 'euphemism', Almancada 'euphemismus' olarak adlandırılır Türkiye Türkçesinde örtmece kavramı için "güzel adlandırma, örtmece, hüsnü tabir, güzelleme" kavramları kullanılır.

Philip Howard örtmece kavramını, "Uygunsuz, sert ve yakışıksız ifadeleri daha yumuşak ve dolambaçlı sözcüklerle ifade etme" biçiminde açıklar (Howard, 1985: 101).

Fromkin ve Rodman'a göre örtmece "İnsanlara korku veren ve kötü addedilen konulardan kaçınmak için kullanılan ya da tabu sayılan ifadelerin/kavramların yerine kullanılan kelime veya kelime gruplarıdır (Fromkin and Rodman, 1993: 304).

Abrams, örtmece kavramını "Bireylerde utanma uyandıran ya da dile getirilmesi durumunda insanları zor durumda bırakacağı düşünülen ifadelerin yerine kullanılan daha zararsız ifade" şeklinde de açıklar (Abrams 1993: 60).

Doğan Aksan, örtmece kavramı için "iyi adlandırma, "güzel adlandırma" tabirlerini kullanır. Aksan, örtmeceyi "Kimi varlıklardan, nesnelerden söz edildiğinde doğacak korku, ürkme, iğrenme gibi duyguların, kötü izlenim ve çağrışımların önlenmesi amacına yönelen ve dünyanın her dilinde rastlanan bir değiştirme olayı" şeklinde ifade eder (Aksan 2007:98).

Demirci örtmeceleri "Kötü olarak karşılanan durumlardan bahsetme zorunluluğu oluştuğu takdirde onu en zararsız kelimelerle ifade etme yoluna gidilir, bu da bir tür sansürledir" şeklide ifade eder (Demirci 2008:23).

Üstüner örtmece kavramını "Söylendiğinde toplum tarafından hoş karşılanmayan korku, iğrenme gibi kötü izlenim bırakan sözlerin yerine; toplum tarafından hoş karşılanan ve aynı anlamı ifade edebilecek başka sözlerle kötü anlamın etkisinin azaltılmasıdır" biçiminde tanımlar (Üstüner, 2009, 167).

Toplumda iç içe yaşayan bireyler toplumsal yaşamın belirlediği ahlak kuralları çerçevesinde yaşamlarını sürdürürler. Bu bağlamda ölüm, cincellik, ölümcül hastalıklar ve kutsal değerler toplumsal yaşamda bireylerin davranış şekillerini ve toplumsal normları belirleyen başlıca alanlardır. Bireyler söz konusu alanlarda oluşmuş toplumsal normlar doğrultusunda yaşamlarını sürdürür, söz konusu alanlarda oluşmuş değer yargıları ve toplumsal kabuller doğrultusunda yüzyıllar boyunca sürdürülegelen ritüelleri, uygulamaları devam ettirme zorunluluğu hissederler. Birey doğduğu andan yaşamının son zamanlarına kadar doğum, ölüm, evlenme, cinsellik, din gibi alanlarda uygulanan ritüellere, kabullenilmiş normlara ters düşecek bir davranış sergilediği takdirde ya da söz konusu alanlara aykırı bir söz kullanma durumunda toplum tarafından dışlanır ve sosyal yaşamın zorunlu kıldığı ilişkiler ağının dışında kalır. İşte örtmeceler toplumda tabu addedilen ve ismi anıldığında ya da dile getirilmesi durumunda infiale neden olacak birtakım olumsuz kavramları kullanmayıp onları daha yumuşak ve olumlu çağrışımlı sözcüklerle ifade etme şekilleridir.

Her toplumun kendine özgü yaşayış tarzı, dünyayı algılama biçimi vardır. Bu bağlamda her toplum din, halk hekimliği, sanat, mimarî, müzik, doğum, düğün ve ölüm ritüelleri, ahlâk kuralları, yeme-içme, giyim-kuşam gelenekleri gibi maddi ve manevi kültür unsurlarında kendi değerlerini oluşturur. Bireylerin yaşam tarzı, davranış biçimleri, olay ve olgular karşısındaki tepkileri, ifade imkânları içinde doğup büyüdüğü çevrenin maddî ve manevî kültür unsurlarına göre şekillenir. Bu nedenle sosyal ve kültürel çalışmalar bireyin içinde bulunduğu dönemin değer yargılarına ve etkilendiği kültürel kodlara göre ele alınmalıdır. Bu yönüyle incelendiğinde örtmece sözcükler toplumun gelenek ve göreneklerine, dinî inanışlarına ve bu inanışlar çerçevesinde oluşan değer yargılarına göre oluşmuş söz varlıklarıdır.

Oğuz Türkleri Doğu Anadolu, İran, Irak ve Azerbaycan topraklarında 17. yüzyıla kadar birbirine yakın coğrafyalarda iç içe yaşamışlardır. Aynı zamanda söz konusu coğrafyalarda başta Arap ve Fars toplumları olmak üzere diğer toplumların kültürlerinden de yerel etkilenmeler söz konusu olmuştur. Bu doğrultuda Van Gölü havzasına yerleşen Oğuz Türklerinin kültürel kodlarında bir taraftan Orta Asya Türklüğünün geleneksel yaşam standartları yer alırken öte taraftan yerleşilen bölgedeki etkilenilen kültürlerin de etkisi söz konusu olmuştur. Bu nedenle Van ili ağızlarındaki örtmeceler bölgenin dil ve kültür dokusunun karakteristik özelliklerini yansıtır. Bu çalışmadan elde edilen veriler diğer Türkiye Türkçesi ağızlarındaki örtmece sözcüklerle birlikte değerlendirildiğinde ileride "Türkiye Türkçesi ağızlarında ve Türk Kültüründe tabu ve örtmece" konusunun daha ayrıntılı olarak alınmasını sağlayacak ve diğer çalışmalara kaynaklık edecektir.

Van İli Ağızlarında Örtmece Sözcükler" adı altında hazırlanan bu makaledeki veriler Van ili ağızları üzerine yapılan halk bilim çalışmalarından, dil incelemelerinden ve yöre ağızları üzerine oluşturulmuş sözlüklerden elde edilmiştir. Söz konusu çalışmalar taranmış, bu tarama çalışmaları neticesinde yöre ağızlarında tabu ve örtmece konusuna malzeme teşkil edecek söz varlıkları aşağıda belirtildiği üzere çeşitli alt başlıklarda incelenmiştir. Çalışmada sözcüklerin alındığı kaynaklar, Kaynakça bölümünde belirtilmiştir.

Bu makalede Van ili ağızlarında kullanılan tabu ve örtmeceye dayalı söz varlıkları aşağıda belirtildiği üzere 9 başlık altında incelenmiştir.

"Ölme, Ölüm, Ölü" Kavramları ile İlgili Örtmece Sözcükler

Ölme, ölüm ve ölü kavramları bütün dünya kültürlerinde oluğu gibi Türk kültüründe de genelde tabu olarak görülmüştür. Ölümle ilgili kavramlar dile getirildiğinde insanoğlunun korku ve endişe halinde söz konusu kavramları dile getirmekten kaçınma eğilimine kapıldığı görülür. Bu bağlamda "Ölü, cenaze, tabut, ölmek, ölüm" kavramları ilk söylendiğinde insanlarda korku ve endişeye neden olduğundan bu kavramlar doğrudan ifade edilmemiş, farklı sözcüklerle ifade edilme yoluna gidilmiştir. İslamiyet'in etkisiyle kişinin öldükten sonra iyilik ve kötülüklerine göre diğer bir dünyaya göçeceği fikri çeşitli örtmecelerle farklı ifadelerin oluşmasına sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda ölmek ve ölüm ile ilgili kavramlar "yolcu, yolculuk, uyku, emanet" gibi metaforik söylemlerle karşılanmıştır. "ölmek, ölüm" kavramları kimi zaman da umut ve mutluluk vesilesi olmuştur. Ölümün farklı boyutlarıyla algılanması beraberinde farklı duyguların yaşandığı örtmecelerin dile getirilmesine sebebiyet vermiştir. Van ili ağızlarında da "ölü, ölüm" kavramlarının doğrudan dile getirilmediği, söz konusu kavramların daha yumuşak ve munis sözcüklerle ifade edildiği görülür:

befat ėd- *birl.f. (Ar. vefāt + T. et-)* Vefat etmek [VKA-Vn.Krs.:480];[VAA.:258].
beli toprağa gelmek Ölmek, vefat etmek [Vn.Man.: 50].
boyu boyan- Ölmek [DS.-Erciş];[VKTE., C.III.: 92].
dünyadan geç- Vefat etmek, yaşayıp yaşamadığı belli olmamak [VMKA-Vn.Krs.:451].
geçin- *geçişsiz f.* Vefat etmek, ölmek [EA.-Erciş:183].
partalı boḫçalan- Öldükten sonra kefenlenmek, kefene sarılmak [VMKA: 244].
mırt ol- Ölmek [VİEİASV-Erciş: 110];[DYV-Vn.Yr.:485].
ömrünü vėr- Vefat etmek, ölmek [VKA-Vn.Krs.: 418]
tamam ol- *birl.f. (< Ar. temām + T. ol-)* Ölmek, vefat etmek [VGHA: 382].

Mezar, Mezarlık, Tabut, kefen Kavramları ile İlgili Örtmece Sözcükler

Mezar, tabut, mezarlık ve kefen kavramları ölümü çağrıştırdığı için tabu olarak kullanılan sözcüklerdir. Van ili ağızlarında söz konusu kavramlar tabu olarak kabul gördüğü için doğrudan ifade edilmemiş, benzetme ilgisi ile çeşitli metaforlarla belirtilmiştir. Bu kavramlar kimi durumlarda dolaylı yollarla ifade edilmiş, ölüm olgusu bu doğrultuda hafifleştirilmeye ve örtülmeye çalışılmıştır:

baştaş *bir. i. (<T. baş+taş+ı > baştaş)* Mezar taşı [VSA-Vn. Krs.: 334].
beyaz tuman *birl.i. (<Ar. beyāż + T. tuman)* Kefen [VGKHA: 501]
ġabristan / ḳabristan *i. (< Ar. ḳabr + Far. -istān > kabristān > ġabristan)* Kabristan, mezarlık [VSA-Vn. Krs.: 353];[VGÇAS-Vn.Yr.:83].
ġarasal *birl. i. (<T. kara + Erm. sal II)* Mezarda ölü üzerine konan ince ve yassı taş [VGHA-Vn.Yr.: 822];[VİEAD-Vn.Yr.:108]
gara yer *birl. i. (<T. kara+yer)* 1. Toprak [Vn.Man.: 74]; 2. Mezar [Vn.Man.: 74].
kefin defin ėt- Ölüyü gömmek, toprağa vermek [VGHA-Vn.Yr.:854].
sal *i. (<ET. sāl)* Hasta, yaralı ya da ölü taşınan sedye, tabut [DS.-Van, C.X.:3521].
salaca *i. (< T. sal-acak> salaca)* Tabut [DS.-Erciş, C.X.:3521].

Ölümle İlgili Diğer Örtmece Sözcükler

Bu grupta yer alan sözcükler ölmek ve ölümle ilgili uygulanan birtakım ritüelleri, gelenekleri ve bu gelenekler etrafında oluşmuş söz varlığını kapsar:

başa kül ele- (Beddua ederken) Vefat etmek, ölmek, yere gömmek anlamında kullanılıp karşıdaki kişinin acizliğini belirtmek için kullanılır [VGHA-Vn.Yr.: 788];[VMKA-Vn.Krs.:435];[VSA-Vn. Krs.: 334].
ġara bayram Ölüm sonra yapılan ilk bayram [VİEİASV-Erciş: 87].
ḳabristan gözet- Yaşlanmak [VKA-Vn.Krs.:530].
bi yane yolın ḳalmadı, ġayrı seni bi **ḳabristan gözetir** [VKA-Vn.Krs.: 419]
kiy- *geçişli f. (<ET. kıy-)* Kıymak, öldürmek [R.İl., Erciş].
mirat 1. *i. (< Ar. mir'āt)* Sahibi ölmüş mal, mülk, eşya, sahipsiz mal [VGÇAS-Vn.Yr.:106];[VGHA-Erciş:878];[N.Sa., Vn.Yr.];[EHF-Erciş: 263].
mirat ḳal- Ölen kişiden arta kalmak, ölen kişiden bir kişiye, bir aileye eşya, nesne, giysi…vb. kalmak, sahipsiz kalmak [VKTE., C.III.: 95].
miratı / muradı gözünde ḳal- Muradına erememek, emeline ulaşamamak [VGHA: 501].
ráhmet ver- Ölen kişinin arkasından dua etmek, rahmetle anmak [M.Kü., Vn.Yr.].
rehmetli *sıf. (< Ar. raḥmet+ T. +li)* Rahmetli, ölmüş kimse [VSA-Vn. Krs.: 394].
rehmetlik *sıf. ve i. (< Ar. raḥmet+ T. +lik)* Rahmetlik, ölmüş kimse [DYV-Vn.Yr.:477].
remmettik *sıf. ve i. (< Ar. raḥmet+ T. +lik >rehmettik, benzeşme ile > remmettik)* Rahmetlik, ölmüş kimse [VAA.:322].
seḳarat *i. (< Ar. sekārā(t) > sekarat)* Ölüm anı [VGHA-Vn.Yr.:895].
seḳarata düş- Ölüm belirtileri göstermek [VGHA- Vn.Yr.:895].
ücü *i. (< OT. yuġçı "yuyucu, yıkayıcı" > yuçı > uçı > üçü > ücü, Gülensoy, 2007:985)* Ölü yıkayıcı [DS.-Van, C.XI.:4055].

yère değesen! Ölmesini dilemek anlamına gelen bir ilenme sözü [VMKA-Vn.Krs.:520].
seni görüm çinlerínden yanasan. seni görüm ***yère değesen*** [VMKA: 364].
soyğa gal- Ölüden arta kalan mal miras kalmak [EVDBS.-Vn.yR.:33].
sufraya oturanda ele udi dersen ogobun gaıdır ***soyğa galmış*** [EVDBS.-Vn.yR.:33].
soyḫa / soyka *i. (< T. soy-ka, Gülensoy, 2007:803)* Ölünün üstünden çıkan giysi **[**DS.-Van, C.X.:3669].

Hastalıklar ile İlgili Örtmece Sözcükler

Eski dönemlerden günümüze uzanan süreçte tıbbın yeteri kadar gelişmediği bölgelerde hastalıkları önlemede etkili ve gerçekçi tedavi yöntemlerinin olmamasından dolayı hastalıkların tedavisinde farklı uygulamalar oluşmuştur. Halk hekimliği adı altında gelişen bu tür uygulamalarda deneme yanılma yoluyla kimi zaman kulaktan dolma bilgi ve uygulamalarla birtakım tedavi yollarının oluşturulduğu görülür. Ayrıca animizm'in inanç olarak değer gördüğü iptidai topluluklarda hastalıkların kaynağının birtakım doğaüstü güçler olduğuna inanılmıştır. Animizm inancında bedensel ve zihinsel özürlerin ya da hastalıkların temel sebebinin doğaüstü güçler (cin, peri, kötü ruh, şeytan) olduğu düşüncesi bu tür hastalıkların tedavisi için başvurulan ana etmenler olmuştur. Bu tür hastalıkların kaynağının bu varlıkların bizzat kendisi olduğu kanaati hâsıl olmuş, bu durumda hastalıkların isimlerinin söylenmesi kaçınılması gereken bir husus olarak değerlendirilmiştir (Akpınar 1985:22).

İptidai toplumlarda ölüm, hastalık, kırım… gibi kötü, olumsuz ve tehlike içeren sözcükleri söylemek, kötülüğe ve faciaya davetiye çıkarmakla eş sayılmıştır. Bu durumda söz konusu kavramlar tabu olarak görülmüş ve bu kavramlarla ilgili sözcüklerin de sihirli gücünün olduğu kanaati oluşmuştur (Ospanova 2014:79). Animistik ve totemistik inanışa göre tabu olarak değerlendirilen ölüm, hastalık, şeytan, cin… vb.) soyut ya da somut unsurların ruhu/iyesi vardır (41 Soruda Tabu ve Örtmece Sözler I, http://www.gungorname.com). Adı doğrudan söylenen söz konusu kavramların insana doğrudan musallat olacağı, ona zarar vereceği inanışı bu tür örtmecelerin oluşmasına neden olmuştur. Animizm, hastalıkları insan şeklindeki hayvan veya canlı varlıklar olarak algılama inanışına dayanır. Van ili ağızlarında insanlarda korku, ürperti uyandıran kanser, veba, felç, verem… vb. hastalıklar tabu olarak algılanmış, bu kavramları dile getirmenin insana doğrudan zarar vereceği düşüncesinden hareketle söz konusu kavramlar farklı örtmecelerle dile getirilmiştir.

ağşiş/aḫşiş 1. *birl.i. (T. ak + şiş >ağşiş)*. Vücudun herhangi bir yerinde iltihaptan kaynaklanan şişkinlik, üremi [DS.- Van, Erciş, C.I.:113];[VGHA-Erciş:782].
dığ *i. (< Ar. dikḳ)* Hastalık, verem [VGÇAS-Vn.Krs.:50].
dilpayi *birl.i. (<T. dil + Far. pāg > pay+T.+ı)* Pamukcuk, dilde çıkan beze [BYTKHE-Erciş:418]
dolama *i. (<T. dola-ma)* Parmakta oluşan bir tür iltihaplı rahatsızlık [VGÇAS-Vn.Yr.:52];[EHF-Erciş: 258].
dönük 1. *sıf. (<T. dön-ük)* Cüzam hastalığı [VGHA-Erciş:812];[DS.-Erciş, C.IV.:1586]; 2. Kötürüm [BYTKHE-Erciş:419].
ġarasu *birl.i. (< T. ḳara+su)* Bir göz hastalığı [VİEİASV-Erciş: 87].
ġıran *sıf. (<T. kır-an)* Öldürücü salgın hastalık, kıran [VİEİASV-Erciş: 90].
ḫav ***i.*** Yarada oluşan irin, iltihap, enflamasyon [VGHA-Erciş:834].
heşenek i. Kötü yara [BYTKHE-Erciş:428].
ısıtma *i. (ETT. ısıtma)* Sıtma hastalığı [VGÇAS-Vn.Yr.:80];[Vn.Man.: 89];[DS.Van, C.VII.:2555];[VGHA: 690];[DYV-Vn.Yr.:498].
ilancıḫ / ilancığ 1. *i. (<T. yılan+cık)* 1. Kemik veremi 2. İyileşmez yara, kötü yara [DS.Van, C.VII.:2517];[VGHA-Erciş:845];[EHF-Erciş: 261];[BYTKHE-Erciş:432].
inceağrı / ince ağrı *birl i.* Verem [VGHA-Vn.Yr.:845];[DS.Van, C.VII.:2537].
itdirseği *birl. i. (<T. it+dirse(k)+i)* Göz kapağından çıkan sivilce, arpacık [VGÇAS-Vn.Yr., Erciş:82];[VGHA-Erciş:847];[DS.-Erciş, C.VII.:2567];[B.Şa., Erciş];[EHF-Erciş: 261].
kanli buri *birl. i. (T. kan+lı bur-u > kanli buri)* Dizanteri [DS.-Van, C.XII.:4532].
kızdırma *i (< T. kız-dır-ma)* Sıtma [DS.-Erciş, C.VIII.:2862].
ḳızılce *i. (< T. kız-ıl+ca)* Kızamık hastalığı [VGHA-Vn.Yr.:861];[VSA-Vn. Krs.: 378].
kızılcık *i. (<T. kız-ıl+cık)* Bir çeşit çiçek hastalığı [DS.-Erciş, C.VIII.:2864].
ḳotur / kotur *i.* Uyuz hastalığı [DS.-Erciş, C.VIII.:2937];[VGHA-Erciş:864].
geçinin ***koturi*** *bulağın ortasından su içer* [BYTKHE-Erciş: 180].
mehlül *Ar. ma'lūl)* Sağlık durumu kötü olan, iflah olmayan, sakat, illetli [VİEİASV-Erciş: 109].
tite *i.* Tedavisi olmayan bir göz hastalığı [VİEİASV-Erciş: 125].
ohuci hestelik Bulaşıcı hastalık [DS.-Van,].
Kötü bir hastalığa yakalanmak, hastalık geçirmek ile ilgili söz varlıklarının da benzer şekilde çoğunlukla örtmeceli sözcüklerle dile getirildiği görülür:
baba ol- *birl.f. (Ar. vebā > baba + T. ol-)* Dert olmak, vücuna onulmaz hastalık olmak [VGHA-Erciş:786].
baba tök- Veba olmak, onulmaz hastalığa yakalanmak [VGHA-Erciş:786].
baba tut- bkz. baba tök- [EVDBS 1-Vn-Yrl.:20].
men de ***baba tutmişin*** *lafını heç üstelemedim* [EVDBS 1-Vn-Yrl.:20].
babalan- *dönüşlü f. (< Ar. vebā > baba + T. +lan-)* Zıkkım yemek, yediği vücuduna dert olmak. [VGHA-Erciş:787];[EHF-Erciş: 255];[EVDBS 1-Vn-Yrl.: 35].
kafayı oynat- Delirmek [VKTE., C.III.: 94].
çiçek çıḫart- Çiçek hastalığına tutulmak [VİEİASV-Erciş: 149].
dem açıl- / dem sökül- Aybaşı kanaması olmak [VMKA-Vn.Yr.:448].
gözine perde çekil- / yėn- Katarakt olmak [VİEİASV-Erciş: 151].
karabas- *geçişsiz f.* Ateşlenmek, kâbus basmak [DS.-Erciş, C.VIII.:2638].
ḳırran düş- Öldürücü hastalığa yakalanmak [VGHA-Erciş:860].

ḳulaḫdan noḫsan ol- İşitme güçlüğü çekmek **[**VMKA-Vn.Yr.:485].
yanıkara *birl.i. (<T. yan+ı kara)* Sığırda, atta görülen bir hastalık [DS.-Erciş, C.XI.:4167].
yarımcan *i. ve sıf. (<T. yarım + Far. cān)* Hastalıklı, dert sahibi (kişi) [VGÇAS-Vn.Yr.:139].
yoldan noḫsan ol- Yürüyemeyecek duruma gelmek, sakat olmak [VMKA-Vn.Krs.:520].

Dinî Konulara ve Olağanüstü Güçlere İlişkin Örtmece Sözcükler

Ullmann, dinî örtmecelerin çoğunlukla korku kaynaklı olduğunu belirtir. Söz konusu örtmecelerin doğaüstü güçlerden, çeşitli inanmalardan kaynaklandığını ifade eder. Tanrı, şeytan, peygamber, cin… vb. dinî konular etrafında şekillenen kavramların çoğunlukla tabu sayıldığını ve çeşitli örtmecelerle karşılandıklarını belirtir (Ullmann 1981:205). Van ili ağızlarında da cin, dev, peri, melek…vb. kavramların çeşitli örtmecelerle ifade edildiği görülür.
bizden yeğinler / bizden yeginner Cinler, periler [VGÇAS-Vn.Yr.:32];[DS.-Erciş, C.II.:713].
cadıbitik *birl.i. (<Far. cādū+ T. bitik "kitap")* Düşmanlık muskası [DS.-Erciş, C.III.:840];[DYV-Vn.Yr.:469].
çaryar *i. (<Far. çehār-yār > cihār-yār ve çār-yār> çaryar)* Dört halife [VKA-Vn.Krs.:487].
ġalaman *i.* (Çocukları korkutmak için hayalî) Öcü, gerçek dışı hayalî yaratık [VGÇAS-Vn.Krs.:62].
ġalamanġozan *i.* Öcü, gerçek dışı hayalî yaratık [VGÇAS-Vn.Krs.:62].
ḫarmaḫozan *i.* Çocukları korkutmak için uydurulmuş ve sınırsız gücü olduğuna inanılan cin, peri türünden hayali varlık [VGHA-Erciş:833];[B.Şa., Erciş];[BYTKHE-Erciş:431].
izidi *i. (Yezid isminden Yezidi) Musul civârlarında, Suriye ve İran'ın çeşitli bölgelerinde, Kafkasya ile Güney Doğu Anadolu Bölgesinin bazı yörelerinde yayılmış olan, Melek Tâvus adlı bir yaratıcıyı ve kendilerine özgü bir kutsal kitabı kabul eden, şeytanı yüceltmeyi savunan, İslâmiyet'ten önceki dinlerden çeşitli izler taşıyan inanç olarak Mecusiliğe yakın mezhebe mensup kişi, y*ezidi [VKA-Vn.Krs.:512].
obir dunya Ahiret [VKA-Vn.Krs.:524].
yerbasan *birl.i. (T. yer+T.bas-an)* Tüm yaratıklar [DS.-Erciş, C.XI.:4249];[VKTE., C.III.: 96].
vuruci *i. (< T. vur-ucu > vuruci)* Azrail, can alan [VGHA-Erciş:919].
Dini konularla ilişkili diğer örtmeceler şunlardır:
beşinci mesheb Şiilik [VKA-Vn.Krs.:481].
nefes *i. (Ar. nefes)* Nazar [VİEİASV-Erciş: 111].
nefesle- *geçişli f. (< Ar. nefes + T. +le-)* Nazarlamak [VGHA-Vn.Krs., Erciş:880].
nefes değ- Nazar değmek, göz değmek [VMKA-Vn.Krs.:494].
nefes vur- Nazarlamak [VKA-Vn.Krs.:523].
nezer *i. (< Ar. naẓar)* Nazar [VMKA-Vn.Yr.:494];[VSA-Vn. Krs.: 388];[Ş.Su., Erciş];[DYV-Vn.Yr.: 177].
nezer değ- Nazar değmek [VSA-Vn. Krs.: 388];[VGHA: 366].
nezere gel- Nazara gel-[VMKA-Vn.Yr.:494];[VGHA: 616].
nezerre- Nazarlamak, nazar değmek [VGKHA-Erciş:269].
nezerrig *i. (Ar. nazar+T. lik> nezerlık> nezerrig)* Göz değmesine karşı korunmak amacıyla kullanılan mavi boncuk, göz boncuğu [VİEİASV-Erciş: 112].

Gebelik, Adet Olma, Doğum, Doğurma, Düşük vb. Kavramlar İle İlgili Örtmece Sözcükler

Doğum, evlenme ve ölüm insan yaşamının farklı dönemlerini kapsayan geçiş süreçleridir. Söz konusu geçiş dönemleri ile ilgili inanmalar ve uygulamalar toplumdan topluma farklılık gösterir. Doğum öncesi, doğum sırası ve sonrasına ilişkin süreçlerde, çocuk ve anne ili ilgili uygulanan ritüellerde Türklerin kendisine özgü yaşam tarzının ve inanışlarının izleri görülür. Türk kültüründe hamilelik, doğum ve doğumdan sonraki süreçler çoğunlukla tabu olarak görülmüştür. Tabu olarak algılanan söz konusu süreçler ile ilgili kavramlar ve bu kavramlar etrafında oluşan uygulamalar doğrudan ifade edilmemiş, farklı örtmecelerle ifade edilmiştir. Van ili ağızlarında da doğum ve hamilelik ile ilgili kavramların çeşitli örtmecelerle ifade edildiği görülür. Adet görme, gebelik süreci, doğurma, doğum ve düşük gibi kavramlar toplum belleğinde ayıp karşılandığı için söz konusu kavramların doğrudan ifade edilmediği, çeşitli örtmecelerle karşılandığı tespit edilmiştir:
ağırboğaz *bir. i. (<T. ağır+boğaz)* (Hayvanlarda) Doğurmak üzere olan hayvan, gebe, [VGHA-Erciş:782].
boylu *sıf. (<T. bodu-k-lu > boylu)* Hamile, gebe [VGHA-Vn.Krs.: 793].
etene *i.* İnsan ya da hayvan eşi, sonu [DS.-Erciş, C.V.:1797].
ġarni burnunda *zf. (<T. karın +ı burun+u+n+da)* Doğum yaklaşmış hamile kadın [VİEİASV-Erciş: 87].
ḥemle *sıf. ve i. (< Ar. ḥāmile)* Hamile [VMKA-Vn.Yr.:469].
diyi Ḳarilar geldi dėdi sen ***ḥemle*** *deyíldín? dėdím, vala ben* ***ḥemledím*** [VMKA: 244].
ikicanlı *birl.i. (T. iki + Far. cān+T.+lı)* Gebe [VGÇAS-Vn.Yr.:81];[DS.-Van, C.XII.:4523];[VKTE., C.III.: 94].
iki ġatli *birl.i. (T. iki + T. kat+lı)* Gebe, hamile [S.Ka., Vn.Yr.].

Cinsellik Konuları, Cinsel Organlar ile İlgili Örtmece Sözcükler

Cinsellik ve cinsel organlarla ilgili kavramlar gündelik yaşamda insan ilişkilerinde iletişim boyutunda tabu olarak algılanır. Cinsellik ve cinsel organlarla ilgili kavramların örtmeceli sözcüklerle ifade edilmesinde toplumdaki etik değerlerin de payı yadsınamaz. Cinsellik ve cinsel organlarla ilgili kavramlar toplumda ayıp sayıldığından doğrudan ifade edilmemiş, farklı sözcüklerle ifade edilmiştir. Toplumsal yaşamda kişiler arası ilişkilerde çoğunlukla gizli tutulan bu konular örtmeceli sözcüklerle dile getirilir. Van ili ağızlarında insanlarlarla ilgili cinsel organ adları ve cinsel konular çoğunlukla örtülü olarak ifade edilir. Bunun yanında hayvanların çiftleşmesi ile ilgili kavramlar da örtmece sözcüklerle ifade edilmiştir:
bėlden yėn- Dölü olmak **[**DS.-Erciş, C.II.:608].
bıtdıḫ *i. (<ET. büt- "bitişmek" > bıt(t)-ık> bıtdıḫ)* Kadınların cinsiyet organı [DS.-Van, C.II.:671].
bitev *i. (< ET. büt- > bit-egü > bitev)* Ameliyatla açılacak kızlık zarı [DS.-Van, C.II.:677].

cem ol- *birl.f. (< Ar. cem' + T. et-)* Birleşmek, çiftleşmek, toplanmak [VMKA-Vn.Krs.: 441].
çatallaş- *işteş f. (<T. çat-al+laş-)* (Köpekler için) Çiftleşmek [VGHA-Erciş: 801].
dalaba gel- Hayvanlar için- Çiftleşmek [BYTKHE-Erciş: 176].
dalap / dalab 1. *i. (< Ar. daleb)* Erkek isteyen dişi eşek ya da hayvan, at isteyen kısrak, [DS.-Erciş, C.IV.:1338];[VGHA-Erciş:807]; 2. Köpeklerin çiftleşme zamanı [BYTKHE-Erciş:418]
dıllıḫ / dıllığ *i. (<ET. tılak / dıllık)* Kadının cinsiyet organı [DS.-Erciş, C.IV.:1458].
ġayır- *geçişli f.* Cinsi münasebet yapmak [VGÇAS-Vn.Krs.:63].
ġızan *i. (< T. kız-an)* Köpeklerin isterik zamanı, ġırtlama [EHF-Erciş: 259]
godoş *i. (< Erm. kotoş / kodoş "boynuzlama, aldatma", Tietze 2016 IV:333, Dankoff, 1995:387)* Pezevenk, ahlaksız adam [EVDBS 1-Vn-Yrl.:53].
kele gel- (Hayvanlar için) Çiftleşmeye hazır hale gelmek [VKTE., C.III.: 94].
ḳızışma *i. (<T. kız-ış-ma)* Eş tutma zamanı erkek kuşun çiftleşmek isteği göstermesi [VGÇAS-Vn.Yr.:92].
kulakları tepren- (Erkek çocukları için) Buluğ çağına gelmek [VKTE., C.III.: 94].
lolo *i.* Erkek çocuğun cinsiyet organı [VGHA-Erciş:871].
mırnav 1. i. Erkeğe çok düşkün olan kadın [DS.-Erciş, C.IX.:3189]; 2. Kedilerin çok istekli olduğu zaman [DS.Van, C.IX.:3189].
nemėr *sıf.* Çocuğu olmayan, iktidarsız erkek [VGHA-Erciş:881];[BYTKHE-Erciş:441].
sueleği *birl.i. (<T. su + ele-k+i)* Kadının dişilik organı [DS.-Erciş, C.X.:3688].
taşaḫ *i. (<ET. taşak < taş+ak)* Taşak, erkeklik bezi [VMKA-Vn.Krs.:510].
tırḫes *i.* İktidarsız erkek, çocuğu olmayan (erkek) [VİEİASV-Erciş: 124].
tısla- *geçişli f.* (Güvercinler ya da kümes hayvanları için) Çiftleşmek [VGÇAS-Vn.Yr.:132].
öyneş *i. (<ET. oynaş < oyna-ş> öyneş)* Oynaş, sevgili [VGÇAS-Vn.Krs.:111].
pij *i. (<Far. pîç)* Evlilik akti olmadan dünyaya gelmiş çocuk; gayrimeşru çocuk, piç [VMKA-Vn.Yr.:500];[VGKHA-Erciş:269].

Boşaltım ile İlgili Örtmece Sözcükler

Tuvalet kötü ruhların çevresinde dolaştığı, dolaysıyla bu tür yerlerde fazla kalındığında kötü ruhların kişiye musallat olacağı, ona zarar vereceği inancı yaygındır (41 Soruda Tabu ve Örtmece Sözler I, http://www.gungorname.com). Van ili ağızlarında tuvalet ile ilgili oluşan örtmecelerin büyük bir kısmı bu tür inanışlar/inanmalardan dolayı oluşmuştur. Boşaltım ile ilgili kavramların örtmeceli sözcüklerle karşılanmasında toplumun ahlak kurallarının da etkisi vardır. Bedenin tabii bir gereksinimi olan ve sindirim sonunda anüs yoluyla dışarıya atılan sidik, dışkı, idrar kavramları çoğunlukla örtmece sözcüklerle ifade edilmiştir. Benzer şekilde boşaltım yapılan yer ve boşaltım eylemi de genellikle örtmeceli sözcüklerle ifade edilir. Hayvan dışkısı ve dışkılaması ile ilgili kavramlarda da örtmeceli sözcükler kullanılmıştır:

düdükle- (Büyük baş hayvanlar için) Dışkılamak [VİEİASV-Erciş: 80].
ebdesḫana *i. (<Far. ābdest-ḫāne)* Abdest alınan yer, abdesthane, tuvalet [Ü.Ka., Vn.Yr.].
'emel *i. (< Ar. ʿamel)* Bağırsak bozulması, ishal [VGHA-Erciş:815].
eyaḫyoli *birl.i. (<T. ayak + T. yol+u)* Tuvalet, ayakyolu [VİEİASV-Erciş: 84].
fıs *i. (fıs "ses taklidi k."* Sessiz yellenme [VYATHM: 779]
fışḳı *i. (<Yun. phouski)* Hayvan gübresi. [VGHA-Vn.Krs., Erciş:820];[VİEAD-Vn.Yr.:105]
ġığ 1. *i. (<ET. kīġ)* Koyun ve keçi dışkısı [VGÇAS-Vn.Yr.:66];[VGHA-Vn.Yr.: 825];[DYV-Vn.Yr.: 175]; 2. Deve, koyun, keçi vb. hayvanların pisliği [VGÇAS-Vn.Yr.:66].
ġığla- / gığla- *geçişli f. (T. ġığ+la-)* (Keçi, koyun için) Dışkılamak, pislemek [VİEİASV-Erciş: 90].
isāl / îsal *i. (< Ar. ishāl)* İshal [VGHA-Vn.Yr.:846].
kavluḫ / ḳavluḳ *i.(<ET. ḳavuḳ)* Sidik torbası (insan ve hayvanlarda) [DS.-Erciş, C.VIII.:2693];[VGHA-Erciş:852].
lol et- *birl.f.* İşemek (Çocuk dilinde) [DS.-Erciş, C.IX.:3085].
su tök- / su dök- İşemek, çiş yapmak [VYATHM: 786].
ters *i. (T. ters)* Hayvan dışkısı [VMKA-Vn.Yr.:512].
tersle- *geçişsiz f. (T. ters+le-)* (Hayvanlar için) Dışkı yapmak [VMKA-Vn.Yr.:512].
tezek / tezeh *i. (<OT. tezek < tez- "pislemek"+-(e)k, Gülensoy, 2007:888)* Hayvan dışkısından yakacak [VGÇAS-Vn.Yr.:131];[VKA-Vn.Krs.:550];[VMKA-Vn.Yr.:513]; [VAA.:333];[VYATHM: 788].
tırıḳ / tırıḫ *i. (tı "ses taklidi k." +r+ (ı)k, Gülensoy, 2007:894); (< Erm t'rik "dışkı", Dankoff, 1995:187)* İshal [VGHA-Erciş:911];[DS.-Erciş, C.X.:3919].
tırığa düş- İshal olmak [VGHA- Vn.Krs., Erciş:911].
tırıḫla- *geçişsiz f. (<T. tırık+la-)* İshal olmak, sulu dışkı yapmak [VGÇAS-Vn.Yr.:132].
tıs i. Sessiz çıkarılan gaz, yellenme [BYTKHE-Erciş:449].
tısla- *geçişsiz f.* Yellenmek, sessizce gaz çıkarmak [VGHA-Van Küresinli, Erciş:911].
vıjek *i.* İshal [VGHA-Erciş:918].
vıjıḫ *i.* Sulu hayvan dışkısı [VGHA- Erciş:918].
vıjjıḫ *i* İshal, sulu dışkı [DS.-Erciş, C.XI.:4100];[BYTKHE-Erciş:453].
vıjjıhla- *geçişsiz f.* Hayvan için- Sıvı dışkı yapmak [BYTKHE-Erciş: 175].
yüzmara / üz numara *birl.i. (T. yüz + İt. numero >yüz numara > yüzmara)* Ayak yolu, hela, tuvalet [VGKHA-Erciş:273];[VMKA-Vn.Yr.:517].

Evlenme ve Evlilik Dışı İlişkiler ile İlgili Örtmece Sözcükler

Evlilik, evlenme, evlendirme Türklerde genellikle örtmeceli sözcüklerle belirtilen konular içindedir. Özellikle kız çocuğunu evlendirmek ile ilgili ritüeller toplumsal ilişkilerin ve geleneklerin belirlediği kurallar çerçevesinde Van ili ve yöresinde gerçekleştirilir. Evlilik ile ilgili ritüellerin ve evlilik dışı ilişkilerin dil göstergeleriyle ifade edilmesinde de örtmeceli sözcüklerin kullanıldığı görülür.
baş göz ėt- Evlendirmmek [VSA-Vn. Krs.: 334].
başı bağlı Nişanlı kız [VİEİASV-Erciş: 65].

başını bağla- Çocuğunu nişanlamak ya da evlendirmek [DS.-Erciş, C.II.:560];[VKTE., C.III.: 92].
başını bir et- Evlendirmek [VMKA-Vn.Krs.:435].
başlıḫ *i. (<T. baş+lıḫ)* Evlenecek erkeğin kız tarafına verdiği para [DS.-Erciş, C.II.:562];[VMKA-Vn.Yr.:435];[VSA-Vn. Krs.: 334].
cicim ayı *birl.i. (cici+m + T. ay+ı)* Evliliğin ilk zamanları [DS.-Van-Erciş, C.III.:959];[VKTE., C.III.: 92].
ere al- Evlenmek [EVDBS 1-Vn-Yrl.: 35];[DYV-Vn.Yr.:463].
ere git- Kocaya varmak [VKTE., C.III.: 93];[EVDBS.-Vn.yR.:34].
ere vėr- Kız çocuğunu evlendirmek [VGHA:911]
kesbiç *birl. i. (T. kes- + biç- > kesbiç)* Kız evi ile oğlan evi arasındaki başlık parası anlaşması [VGÇAS-Vn.Yr.:89];[VGHA-Vn.Yr.:856];[VMKA-Vn.Yr.:479];[DYV-Vn.Yr.: 176].
murat al- Dileğine kavuşmak, evlenmek, sevdiği ile evlenmek. [VMKA: 299].
muradına gėç- Muradına ermek [VMKA-Vn.Yr.:492].
murat üzere ol- Biri ile evlenecek durumda / konumda olmak [Vn.Man.: 46].
murat üsdünde ol- Biri ile evlenecek durumda olmak [DYV-Vn.Yr.:478].
nāmurat ol- *birl.f. (<Fa. nā+Ar. murād +T. ol-)* Muradına erememek [VGHA-Erciş:880].
nişan 1. *i. (<Far. nişān)* Erkekle kadının evlenme amacıyla birbiriyle yaptıkları akit ve bu akit vesilesiyle yapılan yüzük takma töreni [S.Ka., Vn.Yr.];[R.İl., Erciş]. 2. Doğum lekesi [VİEİASV-Erciş: 112].
nişanna- *geçişli f. (<Far. nişān+T. la- > nişanla-> nişanna-)* Evlilik kararının belirtisi olarak bir kadınla bir erkeğin parmaklarına yüzük takmak, nişanlamak [VAA.:316].
nışanli *i. ve sıf. (<Far. nişān T. +lı > nişanli) Nişanlı, evlilikten önceki aşamada olan* [VSA-Vn. Krs.: 389].
nişannı / nişanni bkz. nişanli [VAA.:316].
üstıne nikaḫ at- Nikahlamak [VKA-Vn.Krs.:553].

Hayvan Adları ile İlgili Örtmece Sözcükler

Türkler arasında bazı hayvanlar tabu addedilir. Bu hayvanların isimlerinin söylenmesi durumunda uğursuzluğa, felakete, hatta ölüme sebep olacağı düşünülür. Bu nedenle bu hayvanların adlarının doğrudan söylenmesi durumunda adı anılan hayvanın iyesinin gelip konuşanlara zarar vereceği düşüncesi örtmeceli sözcüklerin oluşmasına sebebiyet vermiştir. Örneğin Türk dillerinde "börü" adını taşıyan "köpek familyasından, yırtıcı, gri sarı renkli, etçil hayvan"a Türkiye Türkçesinde kurt isminin verilmesi de bu kapsamda değerlendirilir (Uygur, 2017:356). Kimi hayvan adlarının teşkilinde benzetme ilgisi gözetildiği görülür. Van ili ağızlarında örtmeceli kullanılan hayvan adları aşağıda belirtilmiştir:
alıcı *i. (<T. al-ıcı)* Atmaca [DS.-Erciş, C.I.:215]
balıḫudan / balığudan 1. *bir. i. (< T. balık +T. yut-an)* Balıkçıl kuş [DS.-Erciş, C.II.:504];[VGHA- Vn.Yr.: 788] ;[EHF-Erciş: 255]; 2. Martı [VGÇAS-Vn.Krs.:26];[VGHA-Vn.Yr., Erciş:788].
balıḫḳulağı *bir. i. (<T. balık + T. kulak+ı)* Midye [VGHA-Erciş:788];[BYTKHE-Erciş:410].
batançıḫen *birl.i. (<T. bat-an + T. çık-an > batançıḫen)* Vücudu siyah, kanat altları kırmızımsı, ayakları beyaz olan bir yabani ördek türü [VGHA-Vn.Krs.: 789].
boğaz *i.* Gebe inek, manda, gebe hayvan [VGÇAS-Vn.Krs.:33];[DS.-Erciş, C.II.:810];[VGHA-Vn.Krs., Vn.Yr.,Erciş:791].
cendek ḳuşu *birl.i. (< cendek "insan ya da hayvan ölüsü"+ T. kuş+u)* Martı [VGÇAS-Vn.Yr.:37].
çalağan 1. *i. (< T. çal-ağan, Gülensoy, 2007:215)* Çaylak [VGÇAS-Vn.Yr.:40]; [DS.-Erciş, C.III.:1048];[DS.-Van, C.XII.:4475];[C.Şa., Vn.Krs.];[U.Po., Vn.Krs.]; 2. Kartal [VGHA-Vn.Krs., Vn.Yr., Erciş:801].
elöpen *birl.i. (T. el + öp-en)* Bir kertenkele türü [VİEİASV-Erciş: 82].
erikdeğdiren 1. *birl.i. (T. erik + T. değ-dir-en)* Kayısıların kızardığı dönemde çıkan bir böcek [VGÇAS-Vn.Yr.:57]; 2. Ağustos böceği [DS.-Erciş, C.V.:1769]; [BYTKHE-Erciş: 166].
erikḳızardan *birl.i. (< T. erik + T. ḳız-ar-t-an)* Kayısıların kızardığı dönemde çıkan bir böcek [VGHA-Vn.Krs.: 816].
fatmacıḫ Bir kertenkele türü [VİEİASV-Erciş: 84].
fındo *i.* Küçük cins bir köpek [VGÇAS-Vn.Yr.:60];[EHF-Erciş: 259];[DYV-Vn.Yr.: 175];[DBE-Erciş:232].
fırtçı *i. (fırt "ses taklidi k." + çı)* Düz takla atan güvercin [VGÇAS-Vn.Yr.:60].
ġabarama *i. (<T. kabar-a-ma, Gülensoy, 2007:447)* Erkek hindi [VGHA-Vn.Yr.: 821];[Ü.Ka. Vn.Yr.].
gecekuşu *birl. i . (<T. gece+kuş+u)* Yarasa [DS.-Erciş, C.VI.:1958].
ġulağagiren *birl. i. (<T. kulak+a + T. gir-en)* Kuyruğu kıskaçlı kulağa girdiğine inanılan, nemli yerlerde yaşayan bir böcek [VGÇAS-Vn.Yr., Vn.Krs.:71].
hacıleylek *birl. i. (Ar. i. (< Ar. ḥācc+ı + Far. leglek)* Leylek [U.Po., Vn.Krs.].
ici 1. *i.* Yılan [VGÇAS-Vn.Yr.:80];[VGHA-Erciş:844].
inciḳuyruḳ *birl i. (Çin. inci T. kuyruk)* Kuyruk uçlarının tamamı ya da bir kısmı siyah renkte olan güvercin [VGÇAS-Vn.Yr.:81].
iranlı *özel i. (İran+lı)* Gözünün tamamı siyah renkte olan güvercin [VGÇAS-Vn.Yr.:81].
ḳárápapaḫ *birl. i. (<T. kara+papak)* Bir kuş türü [U.Po., Vn.Krs.].
küle ḳurdi *birl.i. (< Far. kuvle+ T. kurt+u)* Kalorifer böceği [VGHA-Erciş:867];[BYTKHE-Erciş: 166].
kürk anasi *birl.i. (< kürk + T. ana+sı)* Kuluçkaya yatan tavuk [VGHA-Vn.Yr.:868].
küvle böceği *birl.i. (< Far. gulva + T. böcek+i)* Tandır civarında bulunan, dokunulduğunda top hâline gelen bir böcek, tespih böceği [VGÇAS-Vn.Yr.:99].
sıçan *i. (<ET. sıçġan)* Fare [K.Ak., Vn.Krs.];[EHF-Erciş: 265];[DBE-Erciş:236].
suiti 1. *birl. i. (<T. su+T. it+i)* Kunduz [DS.-Erciş, C.X.:3689]; 2. Porsuk [DS.-Erciş, C.X.:3690]; 3. Su samuru [VGÇAS-Van Erciş:121]; [VGHA-Erciş:899].
şeytanġulağı *birl.i.* (*Ar. şeyṭān < İbr. śāṭān + T. kulak +ı)* Salyangoz **[**VGÇAS-Vn.Yr.:124].
tıstayaza *i. (tıs<tı "ses taklidi k." +s+dayaza "teyze", Gülensoy, 2007:897;)* Karafatma [VGÇAS-Vn.Yr.:132]; [DS.-Erciş, C.X.:3925];[Ü.Ka. Vn.Yr.].
toy toḫlisi *birl.i.* İrice bir kuş türü [VİEİASV-Erciş: 125].

Zihinsel ve Bedensel Kusurlara İlişkin Örtmece Sözcükler

Toplumda zihinsel ya da fiziksel kusurları olan kişiler genellikle dışlanma korkusu yaşar ve alay konusu olur. Bu durumdaki bireyler kimi zaman toplumla iç içe bir yaşam sürdürmektense insanlardan uzak yaşamayı tercih eder. Bu durumda fiziksel ve zihinsel açıdan özürlü olan kişileri aşağılamama, rencide etmeme adına birtakım örtmeceli sözcükler kullanılır. Bu gruptaki örtmecelerin bir bölümü kötü adlandırma ile karşılanmıştır.

Kötü adlandırma için 'dysphemism (disfemizm) terimi kullanılır. Disfemizm Yunanca 'dys' δυς: hiç/kötü ve 'pheme' φήμη: konuşma sözcüklerinden gelmektedirler. Disfemizm, kasti olarak, bir varlığı aşağılayıcı, alaycı bir üslupla ifadelendirme esasına dayanır. Kötü adlandırmalarda örtmece unsuru küfürlü sözcüklerle ifade edilir. Kötü adlandırma bir anlamda bir tür aşağılama, küçük düşürme ve sözlü saldırı olarak değerlendirilir (Demirci, 2008:29)

ağırayak *bir. i. (<T. ağır+ayak)* Tembel, ağır canlı, vurdumduymaz [DS.-Erciş, C.I.:91].

aḫsaḳḳal *birl. i.(<T. ak+sakal > aḫsaḳḳal)* Yaşlı, ihtiyar [VGHA-Vn.Krs.782].

aḳsekellíḫ *birl.i. (<T. ak+ sakal+lık > aḳsekellíḫ)* İhtiyarlık, köyün veya mahallenin ihtiyar heyeti [VMKA-Vn.Krs.:430].

ağzı kara Kara haber veren kimse [DS.-Erciş, C.I.:118].

ağzı kara ol- Kötü söz söylemekten hoşlanmak [VKTE., C.III.: 91].

alağızlı *bir. i. (<T. al+ağız+lı)* Ara bozucu, boşboğaz, geveze, ikiyüzlü, dönek [DS.-Erciş, C.I.:171].

ataş alav Yaramaz çocuklar için söylenir [VGÇAS-Vn.Yr.:23].

ateş ol- Geçimsiz, kavgacı olmak [VKA-Vn.Krs.:478].

ayağı garnında ol- İçten pazarlıklı olmak [EVDBS.-Vn.yR.:33];[VKTE., C.III.: 92].

birçek ağart- İhtiyarlamak [VİEİASV-Erciş: 68].

cazu *i. (<Far. cādū)* Yaşlı kadın. [VGHA:796]

cindeyişeği *birl.sıf. (Ar. cinn + T. değ-iş-ik+i> cindeğişeği)* 1. Çirkin suratlı, meymenetsiz, zayıf [VGHA-Vn.Krs.: 799]; 2. Zayıf, sıska

dıġa 1. *i* Gavur çocuğu, Ermeni çocuğu, delikanlı [VGÇAS-Vn.Yr.:50]; 2. Küfür anlamında söylenir [VGÇAS-Vn.Yr.:50].

egsik etek / eksik etek / eskih etek *argo.* Zavallı kadın, koruyucusu olmayan kadın, dul kadın [VGÇAS-Vn.Yr.:55];[EVDBS 1-Vn-Yrl.:48];[VGHA-Erciş:816].

elsiz eyaḫsız *sıf. (<T. el+siz + ayak+sız)* Beceriksiz [VİEİASV-Erciş: 82].

er dögen *birl.i. (<T. er + dög-en)* Geçimsiz, çabuk öfkelenen (kız) [VİEİASV-Erciş: 83].

eski torpaḫ *birl.i.* Yaşlı ama dinç kimse, eski toprak [VAA.:334].

etbaş *birl.sıf. (T. et+baş)* Kalın kafalı, geç algılayan [VİEİASV-Erciş: 84].

forke / forkė / forḫi *sıf.* Çok gezen kadın, edepsiz [VGHA-Erciş:821]; [VİEİASV-Erciş: 85];[BYTKHE-Erciş:422].

fork *sıf.* Kötü yola düşmüş, çok gezen, edepsiz (kadın) [DS.-Erciş, C.V.:1876].

ġarsė*i.* Ermeni kadını [BYTKHE-Erciş:427].

ġancıḫ (I) *sıf. (ET. ḳançıḳ)* Dişi [DYV-Vn.Yr.: 175]; (II) Güvenilmez, ispiyoncu [VİEİASV-Erciş: 86].

ḥafız / hafız *sıf.* Kör, görme engelli [VGHA-Erciş: 554, 559].

ḫaḫaç *i.* Ermeni kadınlara verilen ad [VİEAD-Vn.Yr.:106]

ḫarsė /ḫarse *1. i.* Kötü kız, kadın; *2.* Kadın [EA.-Erciş:184]; 3. Ermeni kadını [BYTKHE-Erciş:428].

itin enigi Köpek yavrusu anlamında kullanılan bir hakaret sözü [VİEİASV-Erciş: 101].

karaçi *i. (OT. karaçı dilenci)* Çingene [VGHA-Erciş:850];[DS.-Erciş, C.VIII.:2641].

ḳarsi *i.* Yaşlı kadın [VGHA-Erciş:851].

kırboz *i. ve sıf. (< *T. kır "kül rengine çalan beyaz" + boz "açık toprak rengi")* Saçı, sakalı ağarmış (kişi) [EHF-Erciş: 262].

ḳızbibi *i.* Annesine yardım eden erkek çocuk [VGHA-Erciş:861].

küflet *i. (< Ar. kulfet)* Aile bireyleri [VGHA:867];[VKA-Vn.Krs.:516];[VSA-Vn. Krs.: 382];[VYATHM: 784].

kisḳaftor *i.* Çok yaşlı, moruk, sevimsiz [VGÇAS-Vn.Krs.:93].

nurdatçıḳ *i.* Sünnetsiz erkek çocuğu [VGHA-Erciş:882].

tahtası eksik Aklı kıt, budala, aptal [VKTE., C.III.: 95].

taḫtasız *sıf. (<Far. taḫte + T. +sız)* Patavatsız, yarım akıllı, patavatsız [VGÇAS-Vn.Yr.:126]; [BYTKHE-Erciş:450].

tepegöz 1. *birl.i. (<T. tepe+T. göz)* Gözleri yukarı doğru kaymış (kimse) [DS.-Erciş, C.X.:3882]; 2. Önüne bakmadan sağa sola çarparak yürüyen, sakar (kimse) [DS.-Erciş, C.X.:3882].

Tığa *i.* Gavur çocuğu [VGHA-Erciş:911];[VMKA-Vn.Yr.:513].

turşa- 1. *geçişsiz f. (<Far. turş + T.+a-)* Ekşimek **[**VGÇAS-Vn.Yr.:134];[VMKA-Vn.Yr.:514]; 2. Kartlaşmak [VGÇAS-Vn.Yr.:134]; 3.Yaşlanmak [VGÇAS-Vn.Yr.:134].

turşamış *sıf. (<Far. turş + T.+a-mış)* Belli bir yaşa yetip evlenmeyen (kız) [EVDBS 1-Vn-Yrl.: 35].

saçibuçuḫ *birl.i. (saç+ı buçuk)* Günahkar kadın [VGHA-Erciş:892].

şorgöz *birl.i. (<Far. şor+ T. göz)* Çapkın, arsız, röntgenci [VGÇAS-Vn.Yr.:126];[VKTE., C.III.: 95].

yerden bitme *sıf.* Çok kısa boylu (kimse) [EVDBS 1-Vn-Yrl.: 35].

Sonuç

Toplumda dile getirilmesi ya da temas edilmesi halinde insanlara zarar vereceği düşünülen, bu nedenle bireye zarar vermemesi adına isminin anılmasından korkulan, iğrenç görülen, utanılan kavramlara tabu adı verilir. Tabular toplumsal yaşamda iç içe yaşayan bireylerin ahlakî, dinî ve geleneksel değerlerine aykırılık teşkil ettiğinden dile getirildiğinde insanlarda utanma, korku ve tiksinme gibi kötü, olumsuz izlenimler uyandırır. Bu tür durumlarda hakkında korkulan, çekinilen, utanılan kavramların doğrudan dile getirilmesi gündelik yaşamda sağlıklı ve etkili iletişimi olumsuz etkileyeceğinden eşdeğer anlam değerine sahip daha yumuşak, daha etkileyici ifadelerin kullanılmasına gereksinim duyulur. Örtmeceler toplumsal yaşamda söylenmesi halinde infiale neden olan, korku veren, bireylerin utanmasına neden olan kavramların söylenmesi durumunda oluşacak olumsuz durumlara karşılık, hitap edilen dinleyici kitlesiyle daha olumlu ve etkili bir iletişim kurmak amacıyla kullanılan olumlu anlamlı sözcüklerdir.

Bireyler içinden doğup büyüdükleri toplumsal çevrenin belirlediği ahlakî değerler ve davranış örgüleri doğrultusunda yaşamlarını sürdürürler. Her toplumun kendine özgü gelenek ve görenekleri, ahlakî değerleri, dinî inanışları, olay

ve olgular karşısında verdikleri toplumsal tepkileri vardır. Bu bağlamda iç içe yaşayan bireylerin toplumsal yaşamda etkili ve verimli bir iletişim kurmalarında gerekli olan temel etmen, toplumsal yaşamı düzenleyen toplumsal normlardır. Söz konusu toplumsal normlar etkili iletişimin temel faktörlerindendir. Van ili ağızlarındaki örtmeceye dayalı söz varlığının oluşumunda yukarıda belirtilen toplumsal normların belirgin bir etisinin olduğu görülür. Van ili ağızlarındaki örtmeceye dayalı söz varlıkları yörede yüzyıllar boyunca oluşan değer yargılarının, kültür yapısının etkisiyle oluşmuştur. Van ili ağızlarında kullanılan **beli toprağa gelmek** "Ölmek, vefat etmek", **partalı boḫçalan**- "Öldükten sonra kefenlenmek, kefene sarılmak", **ömrünü vėr**- "Vefat etmek", **kefin defin ėt**- "Ölüyü gömmek, toprağa vermek", **başa kül ele-** "Beddua ederken kullanılan ifade", **miratı / muradı gözünde ḳal-** "Muradına erememek, emeline ulaşamamak", **babalan-** "Zıkkım yemek, yediği vücuduna dert olmak", **dem açıl- / dem sökül- "**Aybaşı kanaması olmak", **ḫarmaḫozan** "Çocukları korkutmak için uydurulmuş ve sınırsız gücü olduğuna inanılan cin, peri türünden hayali varlık", **cem ol**- "Birleşmek, çiftleşmek", **ere vėr**- "Kız çocuğunu evlendirmek", **kesbiç** "Kız evi ile oğlan evi arasındaki başlık parası anlaşması", **murat üzere ol- "**Biri ile evlenecek durumda / konumda olmak", **turşa** "yaşlanmak**"...** vb. ifadeler bölgede oluşan değer yargılarının, toplumsal normların, kültürel değerlerin izlerini taşır.

Van ili ağızlarında kullanılan örtmece sözcüklerin bir bölümünü halkın dinî inanışlarının, gelenek ve göreneklerinin ve hayata bakış tarzının etkisinde oluşmuştur. Özellikle ölüm, ölü, tabut, cenaze kavramlarını karşılamak üzere kullanılan söz varlıklarında bu etki belirgin bir şekilde görülür: **dünyadan geç-** Vefat etmek, yaşayıp yaşamadığı belli olmamak, **ġara bayram** "Ölüm sonra yapılan ilk bayram"; **gara yer** *birl. i. (<T. kara+yer)* **"**1. Toprak 2. Mezar" **miratı / muradı gözünde ḳal- "**Muradına erememek, emeline ulaşamamak**", rehmetli "**Rahmetli, ölmüş kimse" **ömrünü vėr- "**Vefat etmek, ölmek" **tamam ol-** "Ölmek, vefat etmek". Van ili ağızlarında örtmeceye dayalı söz varlıklarının bir bölümü kötü adlandırma neticesinde oluşmuştur. Bu gruptaki söz varlıkları çoğunlukla, aşağılama, küçük düşürme ve sözlü saldırı niteliğindedir: **ağırayak** "Tembel, ağır canlı, vurdumduymaz"; **ağzı kara** "Kara haber veren kimse"; **alağızlı** "Ara bozucu, boşboğaz, geveze, ikiyüzlü, dönek" **cazu** "Yaşlı kadın", **cindeyişeği** "Çirkin suratlı, meymenetsiz, zayıf. 2. Zayıf, sıska", **egsik etek / eksik etek / eskih etek** "Zavallı kadın, koruyucusu olmayan kadın, dul kadın", **er dögen** "Geçimsiz, çabuk öfkelenen (kız)" **etbaş** "Kalın kafalı, geç algılayan" **mırnav** "Erkeğe çok düşkün olan kadın", **tahtası eksik** "Aklı kıt, budala, aptal" **saçibuçuḫ** "Günahkâr kadın"...vb.

Extended Abstract

Taboos emerged in primitive societies as a natural response to events, situations, etc., that humans could not understand or perceive, or as a result of their tendency to avoid beings they feared or hesitated. Indeed, Güngör states that in primitive societies, taboo-related prohibitions often resulted from actions related to touching an object or body. Later, these concepts were also used for mental actions such as touching, establishing a relationship, mentioning the name of the tabooed entity or concept, and contemplating its existence.

Euphemisms are alternative forms of expression created to counter taboos in areas such as sexuality, death, illness, and religious matters. Every society has its own unique way of life and way of perceiving the world. In this context, every society develops its own values in material and spiritual cultural elements such as religion, folk medicine, art, architecture, music, birth, wedding, and death rituals, moral codes, food and drink, and clothing traditions. Individuals' lifestyles, behaviors, reactions to events and phenomena, and opportunities for expression are shaped by the material and spiritual cultural elements of the environment in which they were born and raised. Therefore, social and cultural studies should be approached according to the values of the individual's time and the cultural codes they are influenced by. Examined from this perspective, euphemisms are vocabularies formed according to a society's traditions and customs, religious beliefs, and the value judgments formed within these beliefs.

Oghuz Turks lived intertwined in adjacent regions in Eastern Anatolia, Iran, Iraq, and Azerbaijan until the 17th century. At the same time, these regions also experienced local influences from the cultures of other societies, particularly Arab and Persian. Consequently, the cultural codes of the Oghuz Turks who settled in the Lake Van basin were influenced not only by the traditional living standards of Central Asian Turks but also by the cultures they influenced in the settled region. Therefore, the euphemisms in the dialects of Van province reflect the characteristic features of the region's linguistic and cultural fabric. When the data obtained from this study are evaluated together with euphemisms in other Turkish dialects, it will enable a more detailed exploration of the topic of "taboo and euphemism in Turkish dialects and Turkish culture" and will serve as a basis for further studies.

Individuals live their lives in accordance with the moral values and behavioral patterns determined by the social environment in which they were born and raised. Every society has its own unique traditions and customs, moral values, religious beliefs, and social responses to events and phenomena. In this context, the fundamental factor necessary for individuals living together to communicate effectively and efficiently in social life is the social norms that regulate social life. These social norms are among the fundamental factors of effective communication. The aforementioned social norms clearly influence the formation of the vocabulary based on taboos and euphemisms in the Van Province dialects. The vocabulary used in the Van Province dialects based on taboos and euphemisms bears the influence of the value judgments and cultural structure that have developed over centuries in the region.

Taranan Eserler ve Kısaltmaları

Eser Kısaltması	Taranan Eserin Künyesi
VSA	Ankay, Nursen. (2022).Van Saray Ağzı, İnceleme-Metin Sözlük. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
VKA	Bulak, Şahap. (2015). Van Küresin Ağzı. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
VKAD	Bulak, Şahap. (2016). Van Küresin Ağzında Deyimler. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 56, s. 837-857.
VİEİASV	Çalışkan, Aslı. (2024). Van İli Erciş İlçesi Ağzı Söz Varlığı. Mersin:Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
EA	Çelebioğlu, Serpil (2019) Erciş Ağzı. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
BYTKHE	Gazioğlu, Celal. (2007) Bütün Yönleriyle Tarih ve Kültür Hazinesi Erciş. Yayın yeri yok.
VGHA	Gökçür, Engin (2012). Van Gölü Havzası Ağızları. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
VMKA	Gökçur, Engin (2006). Van ve Merkez Köyleri Ağızları. İnceleme-Metinler-Sözlük. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
VGKHA	Gönen, Mehmet Emin. (2003). Van Gölü Kuzey Havzası Ağızları. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
VİEAD	Gül, Meltem. (2023). Van İli Edremit Ağızlarından Derlemeler. Ankara: Duvar Yayınları
VYATHM	Kasımoğlu, Handan. (2010). Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.
DYV	Kayaçelebi, Kaya. (1990). Doğunun Yıldızı Van (Bütün Yönleriyle). İstanbul: Zafer Matbaası.
EVDBA 1	Kayaçelebi, Ümit (2018) Eski Vana Doğru Bir Seyahat I. Van Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
EVDBS 2.	Kayaçelebi, Ümit (2018) Eski Vana Doğru Bir Seyahat II: Van Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
DBG	Koşar, Selahattin (2007). Dünden Bugüne Erciş. Erciş Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik
VAA	Oğur, Ümit. (2019). Van Azeri Ağzı- -İnceleme, Metin (Ipa), Sözlük. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
VM	Önay, Yılmaz (2006) Van Manileri. Van: Van Belediye Başkanlığı Yayınları
VGÇAS	Sarıca, Bedri (2006). Van Gölü Çevresi Ağızları Sözlüğü.İstanbul: Atlas Yayınları
DS.	Türkiye Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (2009). 12 C., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
VKTE	Van Kültür ve Turizm Envanteri III (Halk Kültürü II) (2016). Koordinatör: Muzaffer Aktuğ. Van: Gündoğdu Ofset.
EF	Yılmaz, Erkan. (2016). Erciş Folkloru. Niğde: Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi

Kaynaklar

Abrams, M. H. (1993). Aglossary of Literary Terms, Harcourt Brace College Publishers.

Akpınar, Turgut (1985). Dünyada ve Türklerde Ağza Alınması Yasak (Tabu) Kelimeler. İstanbul: Folklor ve Etnografya Araştırmaları, Anadolu Sanat Yayınları.

Aksan, Doğan (2007). Her Yönüyle Dil. Ana Çizgileriyle Dilbilim. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ankay, Nursen. (2022).*Van Saray Ağzı, İnceleme-Metin Sözlük*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Bulak, Şahap. (2015). *Van Küresin Ağzı*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Doktora Tezi.

Bulak, Şahap. (2016). "Van Küresin Ağzında Deyimler". Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 56, s. 837-857.

Clauson, Sir Gerard. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Oxford University Press.

Çağbayır, Yaşar (2017). *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Çağbayır, Yaşar (2017). *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötüken Türkçe Sözlük.* 5 Cilt. İstanbul:Ötüken Neşriyat.

Çalışkan, Aslı. (2024). *Van İli Erciş İlçesi Ağzı Söz Varlığı*. Mersin:Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi

Çelebioğlu, Serpil (2019) *Erciş Ağzı*. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Demirci, Kerim (2008). "Örtmece (Euphemısm) Kavramı Üzerine". Milli Folklor Dergisi, 77: 21-34.

Eren, Hasan. (2020). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gazioğlu, Celal. (2007). *Bütün Yönleriyle Tarih ve Kültür Hazinesi Erciş*. Baskı yeri ve Yayın evi yok.

Freud, Sigmund (1996). Totem ve Tabu. (çev. K. Sahir SEL), İstanbul: Sosyal Yayınlar.

Fromkin, Victoria & Rodman, Robert (1993). An Introduction to Language, Harcourt Brace College Publishers.

Gökçür, Engin (2012). *Van Gölü Havzası Ağızları*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Doktora Tezi.

Gökçur, Engin (2006). *Van ve Merkez Köyleri Ağızları*. İnceleme-Metinler-Sözlük. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Gül, Meltem. (2023). *Van İli Edremit Ağızlarından Derlemeler*. Ankara: Duvar Yayınları

Gülensoy, Tuncer. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. I-II c., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Güncel Türkçe Sözlük (2019). Erişim Tarihi: 30.06.2019. http://sozluk.gov.tr/

Gungorname (2019). "41 Soruda Tabu ve Örtmece Sözler I". Erişim Tarihi: 30.06.2019.

Güngör, Ahmet (2006). "Tabu-Örtmece (Euphemism) Sözler Üzerine". Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. 29: 69-93.

Howard, Philip. (1985). The State of the Language, New York: Oxford University Press.

https://sozluk.gov.tr, Erişim Tarihi: 20. 09. 2023 – 30. 09. 2024, https://sozluk.gov.tr

https://lugatim.com, Erişim Tarihi: 20. 09. 2023 – 30. 09. 2024

https://www.nisanyansozluk.com/ Erişim Tarihi: 20. 09. 2023 – 30. 09. 2024

http://www.otukensozluk.com/ Erişim Tarihi: 20. 09. 2023 – 30. 09. 2024

https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 20. 09. 2023 – 30. 09. 2024

Kanar, Mehmet (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları

Kasımoğlu, Handan. (2010). *Van Yöresine Ait Türk Halk Masalları*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Doktora Tezi.

Kayaçelebi, Kaya. (1990). *Doğunun Yıldızı Van* (Bütün Yönleriyle). İstanbul: Zafer Matbaası.

Kayaçelebi, Ümit (2018) *Eski Vana Doğru Bir Seyahat I*. Van: Van Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Kayaçelebi, Ümit (2018) *Eski Vana Doğru Bir Seyahat II*. Van: Van Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Koşar, Selahattin (2007). *Dünden Bugüne Erciş*. Erciş: Erciş Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik.

Korkmaz, Zeynep. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Mutçalı, Serdar (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınla-rı.

Oğur, Ümit. (2019). *Van Azeri Ağzı- (İnceleme, Metin (Ipa), Sözlük*). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Sarıca, Bedri (2006). *Van Gölü Çevresi Ağızları Sözlüğü*. İstanbul: Atlas Yayınları

Steingass, F. (1963). *A Comprehensive Persian - English Dictionary* Farsça - Ġngilizce Sözlük. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Tietze, Andreas. (2019). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati*. C.1 A-B, C.2 C-E, C.3 F-J, C.4 K-L, C.5 M-N, C.6 O-R, C.7 S-Ş, C.8 T-V, C.9 Y-Z, C.10 Dizin, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Türkçe/Osmanlıca-İngilizce Redhouse Sözlüğü (1999), İstanbul: Sev Mat-baacılık ve Yayıncılık A.Ş.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkiye Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (2009). 12 c., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ullmann, Stephen (1981). Semantics: An Introduction to the Science of Meaning. Oxford: Basic Blackwell and Mott Ltd.

Uygur, Ceyhun Vedat (2017). "Karakalpak Kültüründe Tabu ve Örtmeceler". 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi (20-24 Kasım 2017). Ankara: 355-368.

Ünlü, Suat (2012). *Harezm-Altınordu Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Ünlü, Suat (2012). *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Ünlü, Suat (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Üstüner, Ahat (2009). "Örtmece Sözlerle İlgili Terimler". Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. IV/8: 166-176.

Van Kültür ve Turizm Envanteri III (Halk Kültürü II) (2016). Koordinatör: Muzaffer Aktuğ. Van: Gündoğdu Ofset.

Yılmaz, Erkan. (2016). *Erciş Folkloru*. Niğde: Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi

XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü (2009). 6. c., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınlar